Høj begavelse

Cand.psyk.aut.spec Dea Franck

Synscenter Refsnæs, 2025

PSYKOLOG DEA FRANCK

HVEM ER DEA FRANCK?

Cand.psyk.aut.spec. med ekspertise i højtbegavede børn, unge og voksne.

- PPR
- NGO
- Psykiatri
- Præhospital

som generalist, specialist, leder og øverste leder

I dag fuldtidsselvstændig i min egen klinik

PSYKOLOG DEA FRANCK

DEAFRANCK

UD OVER DET SÆDVANLIGE

71 11 24 56

kontakt@deafranck.dk

www.deafranck.dk

medlem af Mensa Danmark

autoriseret ved Psykologanævnet

medlem af Dansk Psykolog Forening

- Intelligenstestninger
- Psykologiske undersøgelser
- Udredning
- Terapi
- Familierådgivning
- Parterapi
- Supervision
- Ekspertgruppe i Børne- og Undervisningsministeriet
- Oplæg og undervisning
- Forfatter bøger og publikationer
- Podcasts og webinarer
- Udbredelse af viden om højtbegavede
- Indlæg og artikler i tidsskrifter, medier m.v.

PSYKOLOG DEA FRANCK

DEAFRANCK

UD OVER DET SÆDVANLIGE

71 11 24 56

kontakt@deafranck.dk

www.deafranck.dk

medlem af Mensa Danmark

autoriseret ved Psykologanævnet

medlem af Dansk Psykolog Forening

Dagens oplæg kommer bl.a. ind på:

Forskning om HB og synsnedsættelse	Hvad er høj begavelse og hvad er det ikke	Hvordan identificerer vi disse børn	Eksekutive funktioner
Asynkron udvikling	Fællesskaber	Differentieret undervisning	Spørgsmål

AHA-post-it!

Når I holder pause, skal I hver sætte en post-it op med en AHA-oplevelse fra oplægget:

- Hvad blev du overrasket over at lære?
- Hvad forstår du bedre nu?
- Hvor fik du modbevist en antagelse?
- Hvad gav pludselig mening?

Hvad siger forskningen?

- Der er lige så mange højtbegavede blandt synsnedsatte som i baggrundsbefolkningen
- De **underidentificeres**!
- Tilpasning af kognitiv testning kan være en god vej frem ved identifikation
- De har ofte stærke verbale evner og stærk auditiv arbejdshukommelse
- De maskerer – synsnedsættelse påvirker IQ-mål og vice versa
- De **underpræsterer** fordi der ikke gives de rette muligheder for udfoldelse af potentialet
- De kommer sjældent med i tilbud for højtbegavede og talentfulde

Processen

Tegn på at eleven er højt begavet fører til screening via en tjekliste i 1. klasse.
Tjekliste anvendes ved observationer af elevens adfærd og personlighedskarakteristika, og de består af en oplistning af indikatorer på høj begavelse.

Ved positivt udfald af tjekliste, kan der **tilbydes en almindelig anerkendt intelligenstest** hos Pædagogisk Psykologisk Rådgivning **(PPR) eller en tilsvarende faglig funktion** i kommunen. Testen skal afdække, om eleven er højt begavet. Der stilles ikke krav om anvendelse af en bestemt test.

Testens resultater danner sammen med øvrig viden om eleven grundlag for tilrettelæggelse af undervisningen, herunder med fokus på undervisningsdifferentiering, valg af undervisningsmaterialer, brug af holddannelse mv., jf. de gældende forpligtelser.

Redskab til vurdering af tegn på høj begavelse for elever i 1. klasse

Redskabet indeholder:

- Tre tjeklister inkl. vejledning til observation og vurdering af om en elev i 1. klasse udviser tegn på høj begavelse
  - Tjekliste målrettet det pædagogiske personale (21)
  - Tjekliste målrettet forældre (9)
  - Tjekliste målrettet elever (8)
- Gode råd til dialog med eleven og forældre
- Opmærksomhedspunkter
- Overordnet beskrivelse af, hvordan skoler kan følge op på elever, der udviser tegn på høj begavelse

Jo flere spørgsmål i tjeklisterne, hvor der svares "ja", jo større er sandsynligheden for, at eleven har tegn på høj begavelse.
Redskabet er ikke en valideret test og indeholder derfor ikke en norm for, hvor mange spørgsmål i tjeklisterne, der skal svares "ja" på for, at det kan siges, at eleven har høj begavelse.

Uddrag af tjeklisterne

PSYKOLOG DEA FRANCK

Tjekliste til pædagogisk personale

Spørgsmål	Sæt X hvis "ja"	Noter
1. Lærer eleven meget hurtigt? Kan eleven for eksempel • let og ubesværet tilegne sig ny viden og færdigheder • lære nyt fagligt stof umiddelbart med få eller ingen gentagelser • tilegne sig fagligt stof stort set uden instruktion		
2. Er eleven særdeles dygtig i et eller flere fag? Er eleven for eksempel • meget dygtig på et eller flere fagområder • i stand til at vise stort fagligt overskud • i stand til at overføre viden fra ét fag eller emne til et andet		
3. Har eleven et stort fagligt overblik? Kan eleven for eksempel • hurtigt danne sig et fagligt overblik • se de vigtigste træk ved en opgave eller aktivitet • generalisere og gruppere for at rumme større mængder af indtryk, viden og forståelse		

Spørgsmål	Sæt X hvis "ja"	Noter
4. Kan eleven læse komplicerede tekster? Kan eleven for eksempel • læse ubesværet • læse tekster med højt lix-tal og mere komplekst og nuanceret indhold • forstå de læste ord og uddrage meningen af det skrevne		
5. Er eleven meget god til at arbejde med tal? Har eleven for eksempel • stor forståelse for tal og matematiske logikker • nemt ved at automatisere tal, antal og størrelser • nemt ved at foretage vanskelige udregninger i hovedet		
6. Er eleven god til at tænke logisk? Kan eleven for eksempel • reflektere ud fra flere forskellige vinkler • benytte sig af en rationel tankegang • forstå komplekse sammenhænge og genkende mønstre		

1. Lærer eleven meget hurtigt?
2. Er eleven særdeles dygtig i et eller flere fag?
3. Har eleven et stort fagligt overblik?
4. Kan eleven læse komplicerede tekster?
5. Er eleven meget god til at arbejde med tal?
6. Er eleven god til at tænke logisk?
7. Har eleven særdeles stor, bred og dyb viden?
8. Har eleven særdeles god hukommelse?
9. Kan eleven blive dybt interesseret i noget?
10. Er eleven særdeles undersøgende og nysgerrig?
11. Har eleven et særdeles stort ordforråd?
12. Er eleven særdeles god til at argumentere?
13. Kan eleven forstå og anvende ordspil eller ironi?
14. Har eleven en særdeles god fantasi?
15. Er eleven særdeles god til at udtrykke sig visuelt?
16. Har eleven intense følelser?
17. Har eleven en stærk retfærdighedssans?
18. Har eleven en stor social forståelse?
19. Opsøger eleven i høj grad dialog, der giver intellektuelt modspil?
20. Skjuler eleven sin dygtighed?
21. Er eleven perfektionistisk?

1. Lærer eleven meget hurtigt?
2. Er eleven særdeles dygtig i et eller flere fag?
3. Har eleven et stort fagligt overblik?
4. Kan eleven forstå komplicerede tekster?
5. Er eleven meget god til at arbejde med kvantiteter?
6. Er eleven god til at tænke logisk?
7. Har eleven særdeles stor, bred og dyb viden?
8. Har eleven særdeles god hukommelse?
9. Kan eleven blive dybt interesseret i noget?
10. Er eleven særdeles undersøgende og nysgerrig?
11. Har eleven et særdeles stort ordforråd?
12. Er eleven særdeles god til at argumentere?
13. Kan eleven forstå og anvende ordspil eller ironi?
14. Har eleven en særdeles god fantasi?
15. Er eleven særdeles god til at udtrykke sig beskrivende?
16. Har eleven intense følelser?
17. Har eleven en stærk retfærdighedssans?
18. Har eleven en stor social interesse?
19. Opsøger eleven i høj grad dialog, der giver intellektuelt modspil?
20. Skjuler eleven sin dygtighed?
21. Er eleven perfektionistisk?

PSYKOLOG DEA FRANCK

Tjekliste til forældre og til elever

Spørgsmål	Sæt X hvis "ja"	Noter
1. Oplever du, at dit barn lærer meget hurtigt? • Har du eksempler på noget, som dit barn har lært hurtigt, eller som dit barn har kunne tidligere end forventet ift. barnets alder? • Lærte dit barn fx klokken, at læse, eller andet fagligt i en tidlig alder? *Spørgsmålet har sammenhæng til spørgsmål 1 og 4 i tjeklisten til pædagogisk personale.*		
2. Oplever du, at dit barn har en særdeles stor, bred og dyb viden? • Har du eksempler på, at dit barn har stor viden om mange forskellige ting eller specifikke ting i detaljer? • Hvordan oplever du, at dit barn, har det med at lære nye ting? *Spørgsmålet har sammenhæng til spørgsmål 1 og 7 i tjeklisten til pædagogisk personale.*		
3. Oplever du, at dit barn har en særledes god hukommelse? • Har du eksempler på, at dit barn fx kan huske personer, som han/hun har mødt for mange år siden eller oplevelser, som er sket for mange år siden? • Har du eksempler på, at dit barn kan huske usædvanlige ting ift. sin alder? *Spørgsmålet har sammenhæng til spørgsmål 8 i tjeklisten til pædagogisk personale.*		

Spørgsmål	Sæt X hvis "ja"	Noter
1. Er der noget, du interesserer dig meget for i fritiden eller i skolen? • Kan du fortælle lidt om det? • Hvordan finder du ud af mere om det? *Spørgsmålet kan bidrage til at få indblik i, om eleven kan blive dybt interesseret i noget, og om eleven har nogle interesseområder, som ikke er tydelige.*		
2. Har du nogle fritidsinteresser? • Hvad kan du godt lide at lave, når du har fri fra skole? • Hvem er dine venner i skolen og i fritiden? *Spørgsmålet kan bidrage til at afdække om eleven har særlige fritidsinteresser, som kan bruges aktivt i undervisningen og afdække eventuel social mistrivsel.*		
3. Kan du huske noget, der skete i børnehaven eller vuggestuen/dagplejen? • Kan du huske en god leg fra vuggestuen/dagplejen? – Fortæl mig om den. • Kan du huske voksne og børn fra vuggestuen/dagplejen? – Fortæl mig om dem. *Spørgsmålet kan bidrage til at få indblik i om eleven har en god hukommelse og derfor kan der spørges særligt ind til detaljer i elevens fortælling.*		

Testning (særligt ved synsnedsættelse) kan ikke stå alene...

Hvad indeholder WISC-V egentlig?

Verbale delprøver - sproglige

Visuo-spatiale delprøver – *visuelle*/taktile på tid

Ræsonneringsdelprøver – *visuelle* delvis på tid

Arbejdshukommelsesdelprøver – verbal og *visuel* delvis på tid

Forarbejdningshastighedsdelprøver – *visuel* på tid

Sprog har en stærk **g-faktorkomponent**.
Der er meget intelligens i sprog, men der er også tillært viden...

Andre pejlemærker...

- Hurtig indlæring ift at spille instrument
- Ordspil og rim – leg med sprog og ikke blot ordforråd
- Hurtig mestring af fremmedsprog
- Hukommelse for regler i f.eks. bordrollespil
- Nysgerrighed (ikke ”hvad” men ”hvorfor”, ”hvordan”, ”hvornår”)
- Fantasifuldhed og skæve vinkler
- Vedholdenhed og fordybelse

Normalfordelingskurven

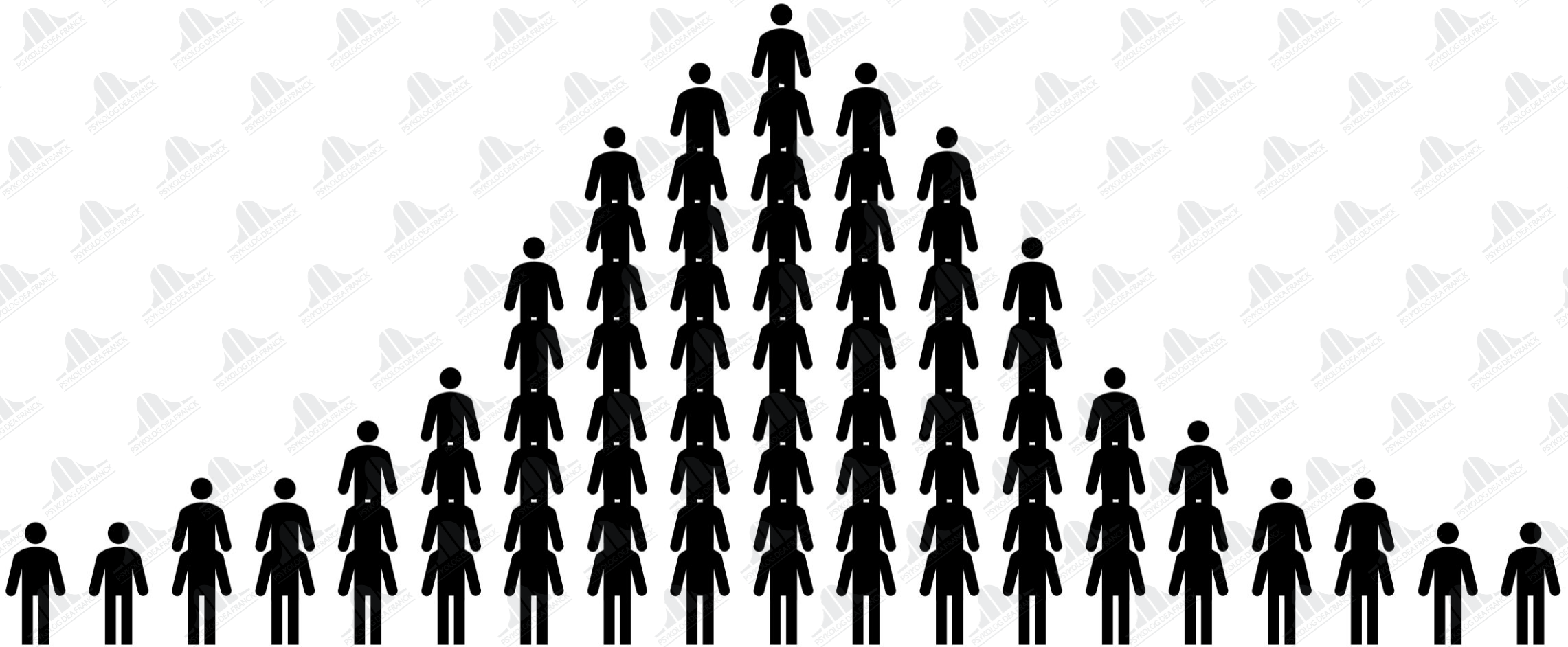

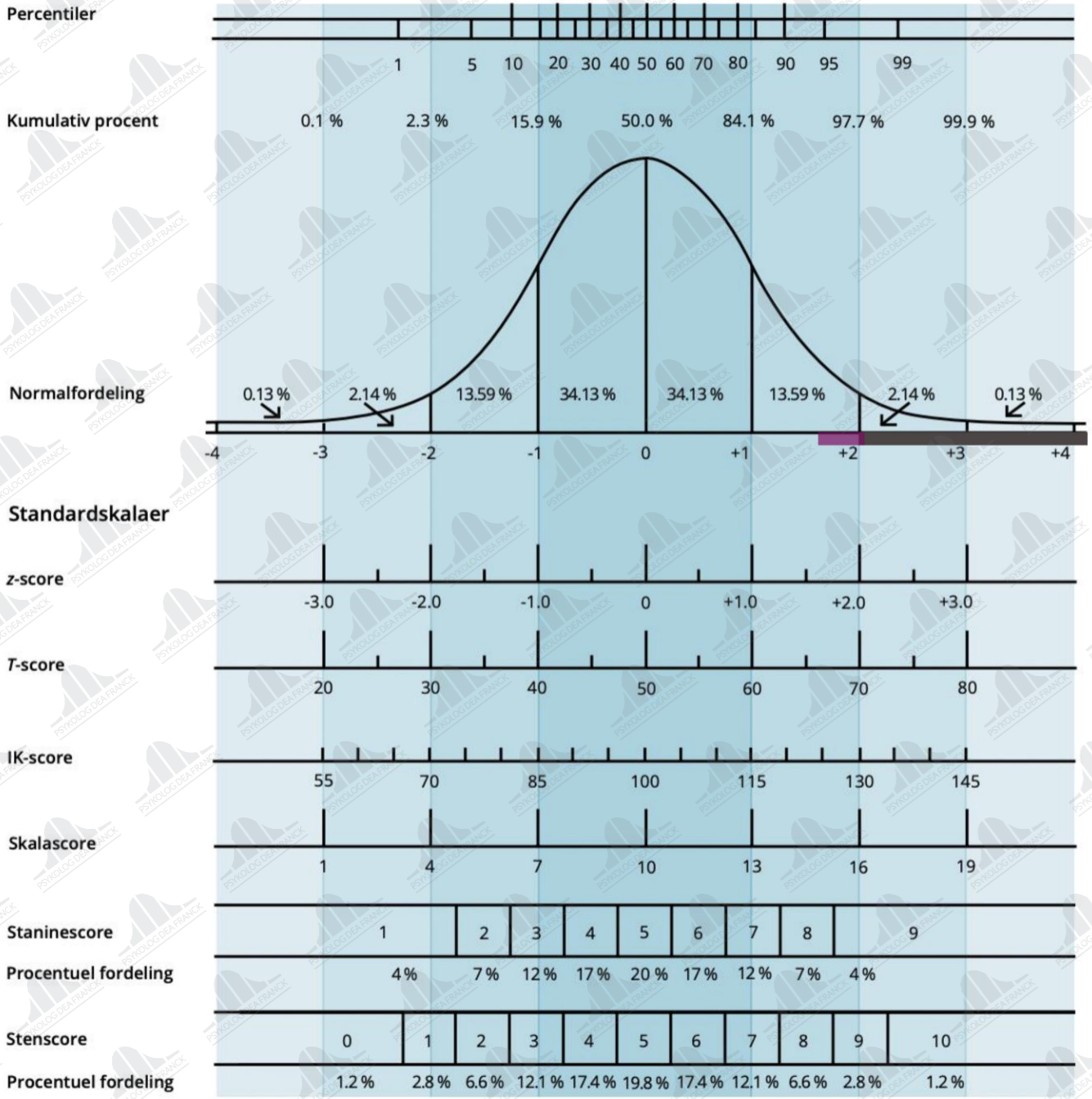

I aftalen top 5%

Dem som har evner, der er stærkere end hos 95% af deres jævnaldrende

-3 til +3

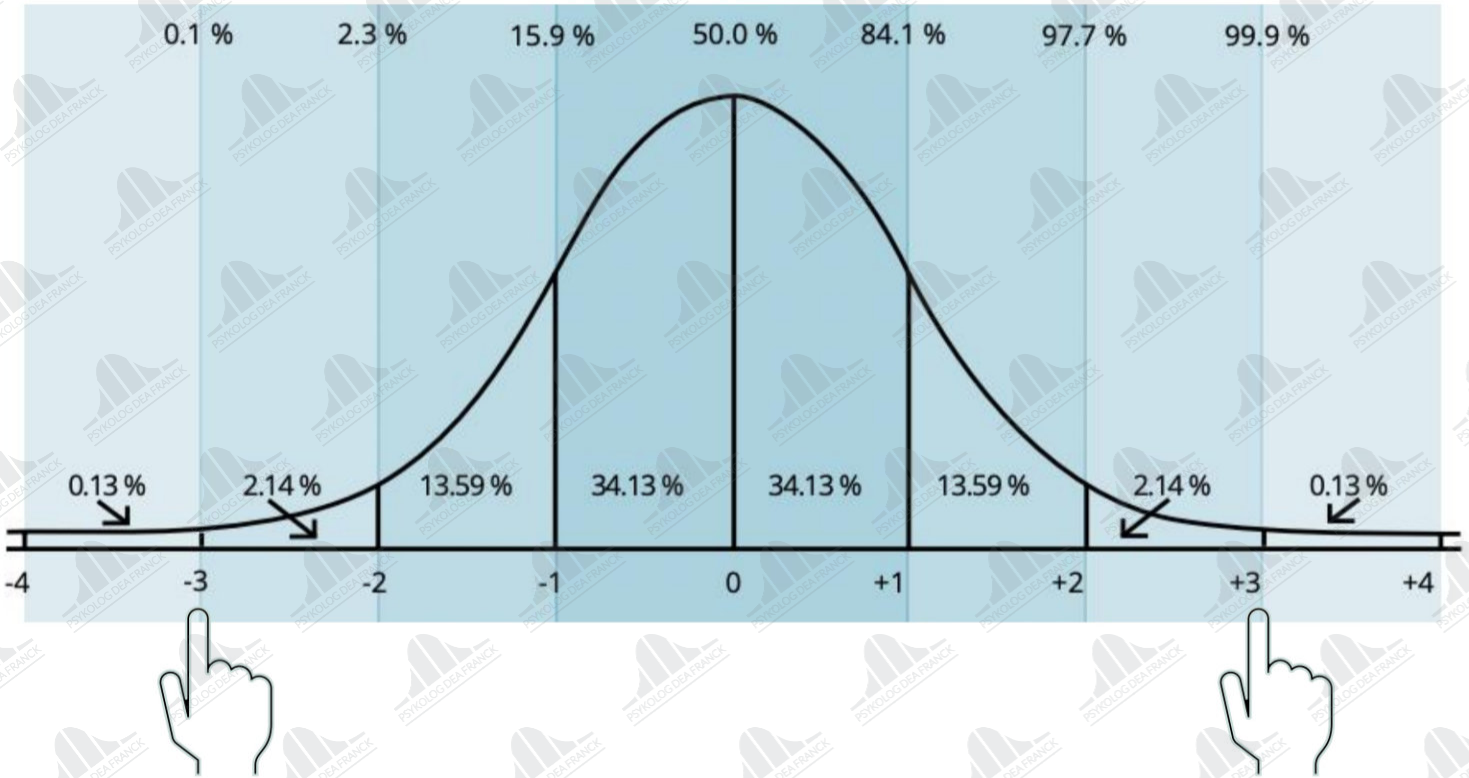

Fra 55 til 100 er der lige så langt som fra 100 til 145!

Kendetegn

Kendetegn for høj begavelse – jo flere der passer, jo højere begavelse

PSYKOLOG DEA FRANCK

- Har et stort ordforråd
- Er hurtigt opfattende
- Har en rigtig god hukommelse
- Kan blive helt opslugt, når der er noget, der er interessant
- Går op i fairness og retfærdighed
- Er god til at tænke logisk
- Lærer hurtigt
- Er god til at forstå komplicerede sammenhænge
- Elskede at få læst højt som ganske lille
- Er god til at tænke sig om, ræsonnere, reflektere
- Barnet kunne tænke abstrakt, inden det kom i skole
- Er følsom og følelsespræget
- Er ivrigt observerende
- Giver ofte vurderinger, der er særdeles modne i forhold til alder
- Er god til at konstruere og forestille sig ting
- Barnet udviklede tidligt humoristisk sans
- Barnet fremsatte meninger og vurderinger, inden det kom i skolen, som var særdeles modne i forhold til alder
- Er god til at arbejde med tal/matematik
- Barnet kunne forstå ironi inden skolealderen
- Sprogudviklingen startede meget tidligt
- Barnet kunne alfabetet, inden det kom i skole
- Foretrækker at være sammen med kammerater med samme interesser
- Barnet brugte fremmedord, inden det kom i skole
- Er perfektionistisk
- Er ekstremt nysgerrig og ved meget om mange ting
- Er suverænt dygtigere på et eller flere fagområder i forhold til, hvad man kan forvente af elever på samme alder
- Er god til at tænke strategisk
- Er dygtig til at arbejde målrettet for at finde frem til løsninger
- Kan godt lide projektarbejde i skolen
- Har gode arbejdsvaner
- Er levende interesseret i skolearbejdet
- Er særdeles dygtig til at håndtere store mængder af information...

(Poul Nissens tjeklister kombineret)

Bagsiden af medaljen

- Vender andres ord imod dem
- Er lige lovligt hurtig på aftrækkeren
- Konfronterer andre med noget, de tidligere har sagt
- Kan være svær at komme i kontakt med
- Politimand
- Er kritisk overfor nye tiltag
- Er urolig på sin plads
- Keder sig
- Er stædig
- Eksplosiv vrede eller kedafdethed
- Kommenterer på alt og alle
- Virker bedrevidende
- Blander sig i andres ting eller har en holdning, selvom de ikke bliver spurgt
- Sidder og dimser med ting i penalhuset
- Klassens klovn
- Får ikke produceret i gruppearbejde
- Bruger sarkasme
- Kan virke flabet
- Har fravær fra skole
- Trækker sig fra fællesskabet
- Enspænder
- Er ikke motiveret for skolearbejdet, og det kan være svært at se, at de kan levere noget
- Er i gang med alt muligt andet, end det de skal
- Forstyrrer sidekammeraterne
- Afbryder når andre taler
- Klæder sig anderledes
- Kan virke overgearet
- Er kontrollerende og styrende i samarbejde med andre
- Mangler studiedisciplin
- Stiller ufatteligt mange spørgsmål – bliver ved og ved og ved...
- Giver hurtigt op hvis opgaven ikke kan løses ubesværet
- Har forældre som snakker om høj begavelse, selvom det bestemt ikke ligner det i hverdagen

(Mine erfaringer)

I den virkelige verden...

Trine præsenterer jer for en helt konkret case, hvor et synsnedsat barn vurderes højtbegavet.

Gagnés integrative model

BEGAVELSE (giftedness) betegner besiddelse og brug af ekstraordinære naturlige evner indenfor mindst ét evnedomæne, i en grad der placerer personen blandt de minimum øverste 10 % af jævnaldrende. De naturlige evner er ikke statiske.

Jo lettere eller hurtigere en læreproces forløber, jo større sandsynlighed er der for tilstedeværelse af underliggende høj naturlig evne.

TALENT betegner ekstraordinær beherskelse af systematisk udviklede evner inden for mindst ét felt i en grad, der placerer personen blandt de minimum bedste 10 % af jævnaldrende, der er eller har været aktive i det felt.

PSYKOLOG DEA FRANCK

Potentialedvale

Foto: Juniors Bildarchiv GmbH/Alamy

Potentialedvale kan indtræde, når evnerne ikke udfoldes i kompetencer som følge af fraværende fremmere og begrænsninger i udviklingsprocessen.

Brænder inde med et uforløst potentiale.

ASYNKRON UDVIKLING – DE MANGE ALDRE I ÉN

- Til stede alle steder i barndommen.
- Krop, følelse, eksekutiv funktion, intellekt – MODENHED…
- Diskrepans mellem intellekt og det emotionelle mindskes og balancen ændres.
- Pyt-knappen.
- *OBS på lavere socio-emotionel kompetence hos synsnedsatte.*

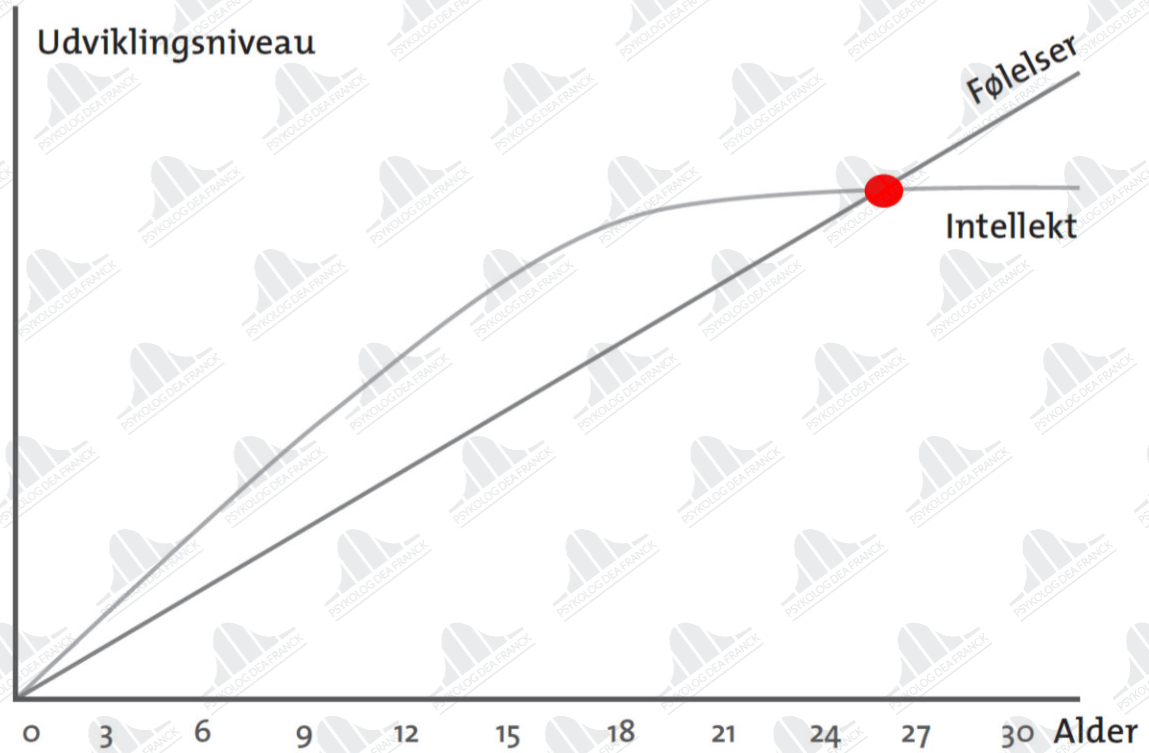

Eksekutiv asynkron udvikling

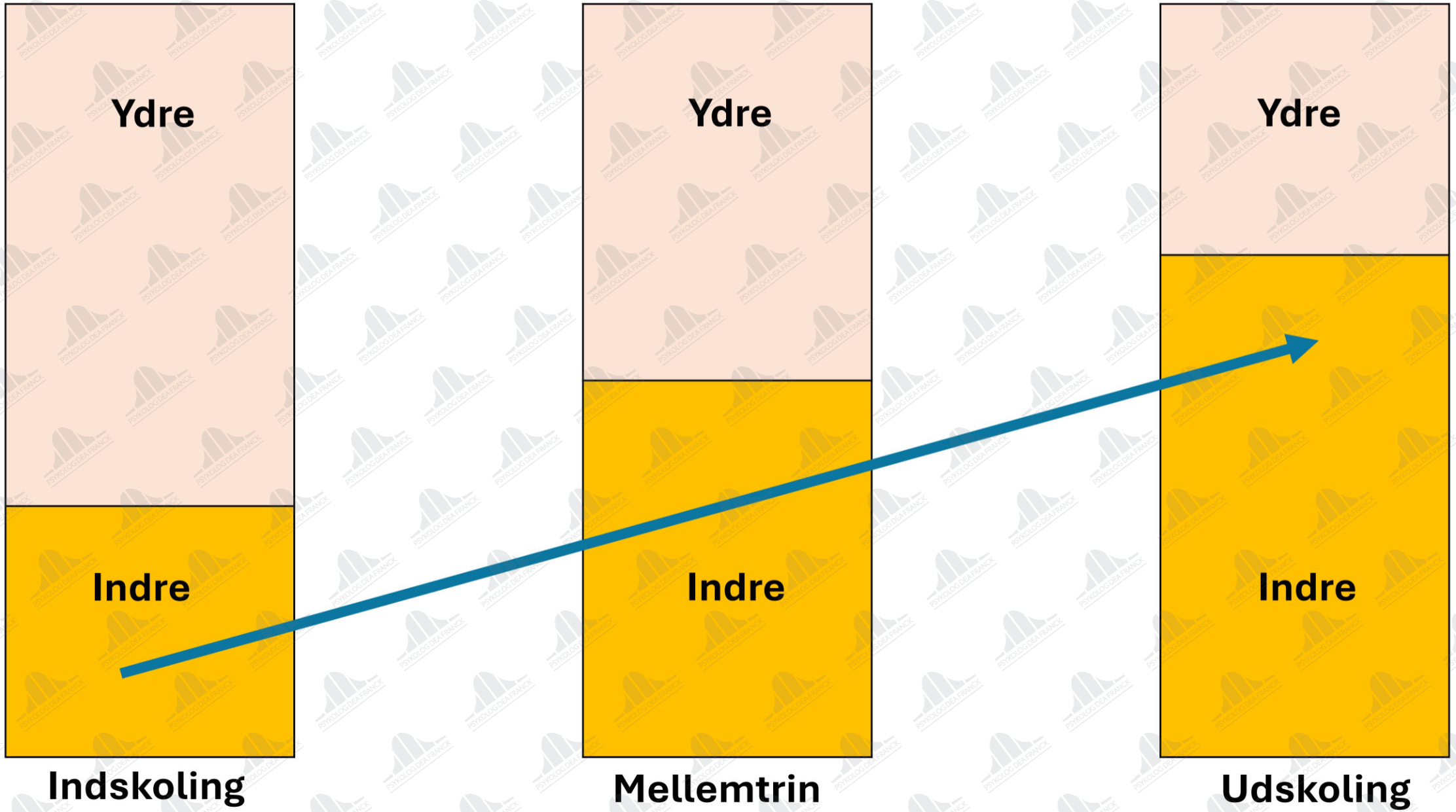

Det **asynkrone** højtbegavede barn

”På Atheneskolen hører jeg dagligt om de udfordringer, højt begavede elever oplever i det ordinære skolesystem. For det er ikke altid en gave at være begavet. Problemer kan være ganske komplekse som følge af, at viden og modenhed sjældent følges ad for højt begavede børn – fem-årige kan f.eks. forstå alle konsekvenser af global opvarmning og samtidig begræde, at julemanden dermed mister sin bopæl”

Tidl. Skoleleder på Atheneskolen
Jeppe K. Sevel-Lilholt

RELATIONER

JÆVNALDRENDE

OPAD

NEDAD

LIGESINDEDE

INTERESSEFÆLLESSKABER

SPEJLING

UDVIKLING AF SAMSPIL

SELVVÆRD & SELVTILLID

PSYKOLOG DEA FRANCK

Eksempler på hyppigt anvendte praksisser i skolen

- Hjælpelæreren
- Først differentiering bagefter…
- Flere opgaver (MADS)
- Sæt farten ned
- Tidligt frikvarter
- Frilæsning
- Noget helt andet pensum

Refleksionskapaciteten er stor!

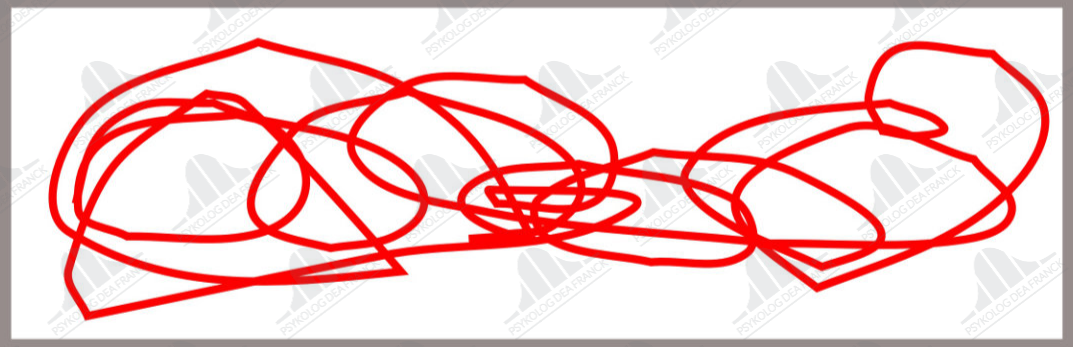

Taksonomisk differentiering

PSYKOLOG DEA FRANCK

Metakognition	**At tænke over egen tænkning**
Skabe	Kombinere, producere, designe, kreativitet
Vurdering	Kritisere, diskutere, overveje, forsvare
Analyse	Sammenligne, sammenholde, udvælge, udlede, gennemskue
Anvendelse	Vælge, afprøve, frembringe, behandle
Forståelse	Forklare, formulere, fortolke, beskrive med egne ord
Huske	Redegøre, gengive, definere, tilegne, identificere

C

B

A

Abstrakt	Opstille teorier og hypoteser, bevise og generalisere, reflektere og perspektivere.
Relationel	Se forskelle og sammenhæng kombinere og anvende begreber, analyse og bevis.
Delvis relationel	Kombinere begreber rutinemæssigt, analyse og reproduktion, forklare begreber og se sammenhænge.
Multistrukturel	Forklare og definere begreber, udføre rutinemæssige løsningsprocedurer.
Unistrukturel	Angive formler og udføre simple løsningsprocedurer.
Præstrukturel	Misser pointen og forstår ikke. Har ingen forståelse.

Hey, ChatGPT...

Lav et A B C differentieret forløb til Rødhætte og Ulven i 4. klasse

Der er to højtbegavede elever i klassen og den ene har synsnedsættelse. Tilpas materialer og krav, så den synsnedsatte elev er bedst muligt inkluderet i undervisningen.

TASC-modellen

- ✓ **Proces**fokus er hovedfokus
- ✓ Giver en **skabelon** for progressionen
- ✓ Giver **struktur** og rammer for løsning af opgaven.

Ressourcetræk

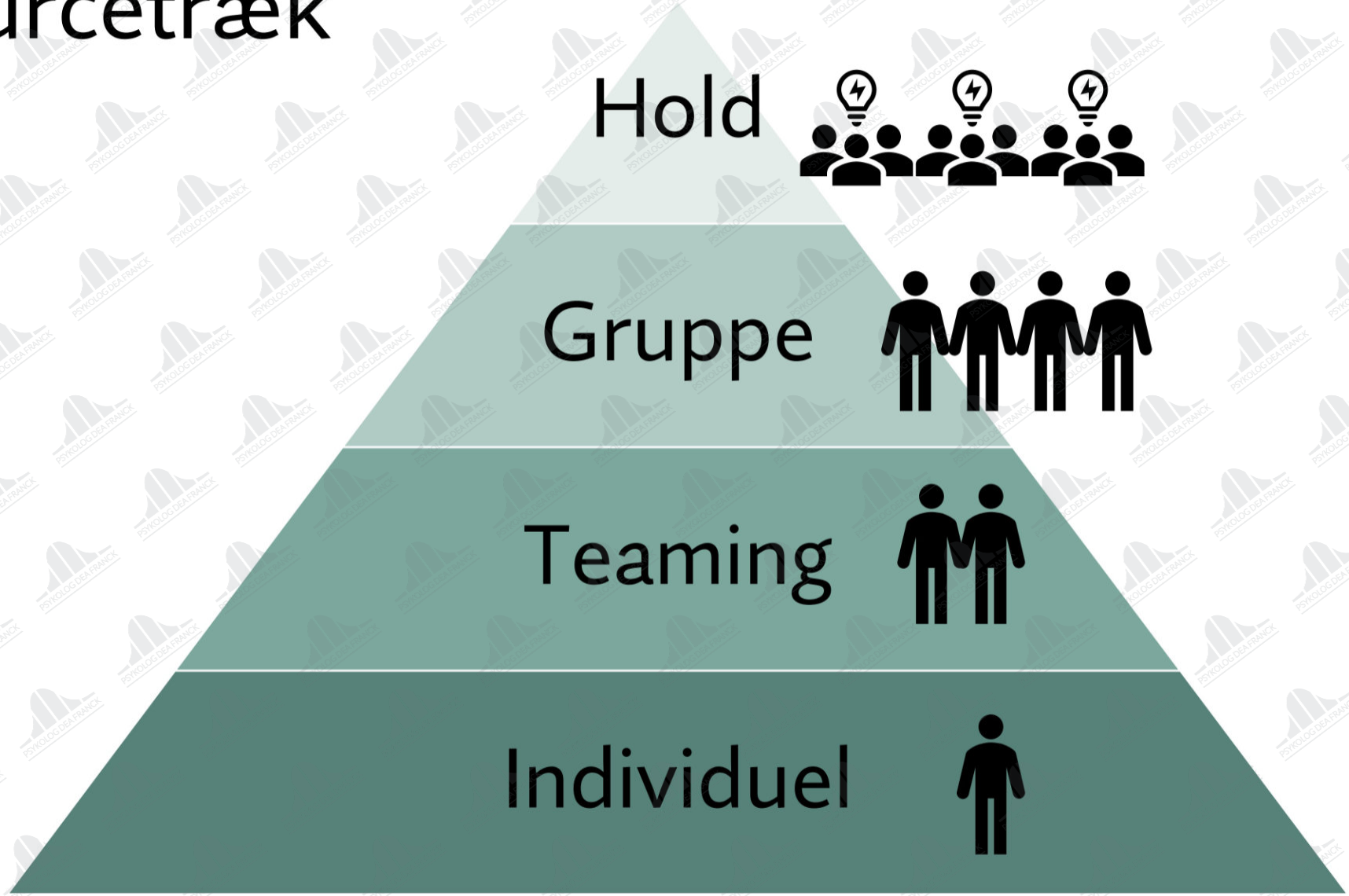

PSYKOLOG DEA FRANCK

Organisatoriske tiltag

Arbejde med holddannelse på tværs af årgange, hvor der er mulighed for udfoldelse og udnyttelse af flere intellektuelle områder i forening, f.eks.:

- Iværksætteri
- Programmering
- Opfinderworkshops
- Kunst/kultur
- Debatklub

Giver muligheder for spejling og fællesskaber på tværs! Inddrag gerne SFO/klub!

PSYKOLOG DEA FRANCK

Organisatoriske tiltag

Prioriteret tid til individuelle trivsels- og læringssamtaler med konkrete mål for den faglige, sociale og personlige trivsel og vækst for 1/4 skoleår ad gangen.

Den enkelte elev laver en selvudviklingsplan med fokusområder, som eleven gerne vil arbejde med.

PSYKOLOG DEA FRANCK

Organisatoriske tiltag

Erfaringsudveksling i lærerkollegiet. Det vil være en fordel, hvis lærerne søger sparring hos kolleger, så de kan få inspiration til de differentierede opgaver.

Det vil også være givende for SFO/klub-personalet at blive tænkt ind her. Dels kan de bidrage med belysning af det sociale og dels kan de have behov for inspiration til stimulerende aktiviteter i SFO/klub-tiden.

Det er vigtigt med kollegial sparring på tværs af årgangene - også for at imødekomme den asynkrone udvikling.

PSYKOLOG DEA FRANCK

Organisatoriske tiltag

Læringstilbud i kontakt med flere andre skoler, virksomheder og læreanstalter eller forskningsinstitutioner.

Her kan kontakt med f.eks. Novo Nordisk, Mærsk, Leo Pharma, Botanisk Have, HC Ørsted Instituttet og lignende være givende og tilføje en praktisk vinkel samt for de ældre elever eventuelt skabe brobygning for fritidsjob.

PSYKOLOG DEA FRANCK

Organisatoriske tiltag

Kompetenceudvikling af personalet ved hjælp fra ekspertise på feltet

– evt. supervision på enkeltsager.

KORT & GODT OM
HØJ BEGAVELSE
DEA FRANCK
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

Højt begavet
En guide til store børn og unge
Dea Franck
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

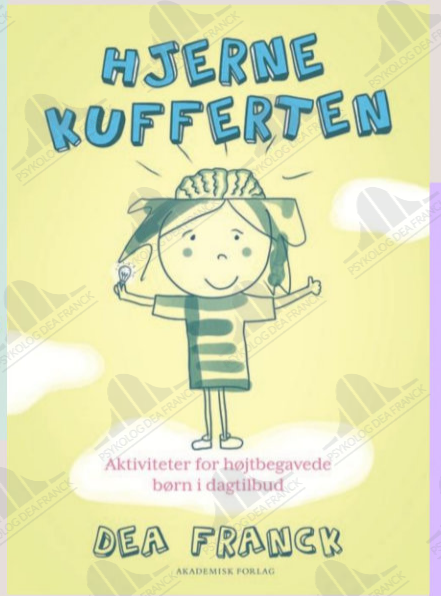
HJERNE KUFFERTEN
Aktiviteter for højtbegavede børn i dagtilbud
DEA FRANCK
AKADEMISK FORLAG

LIVA ER HØJT BEGAVET
DEA FRANCK
AKADEMISK FORLAG

HØJT BEGAVET
En guide til voksne
Dea Franck
DANSK PSYKOLOGISK FORLAG

Dea Franck
DEN HØJT BEGAVEDE ELEV
VEJLEDNING til LÆRERE i GRUNDSKOLEN
ABC 123
AKADEMISK FORLAG

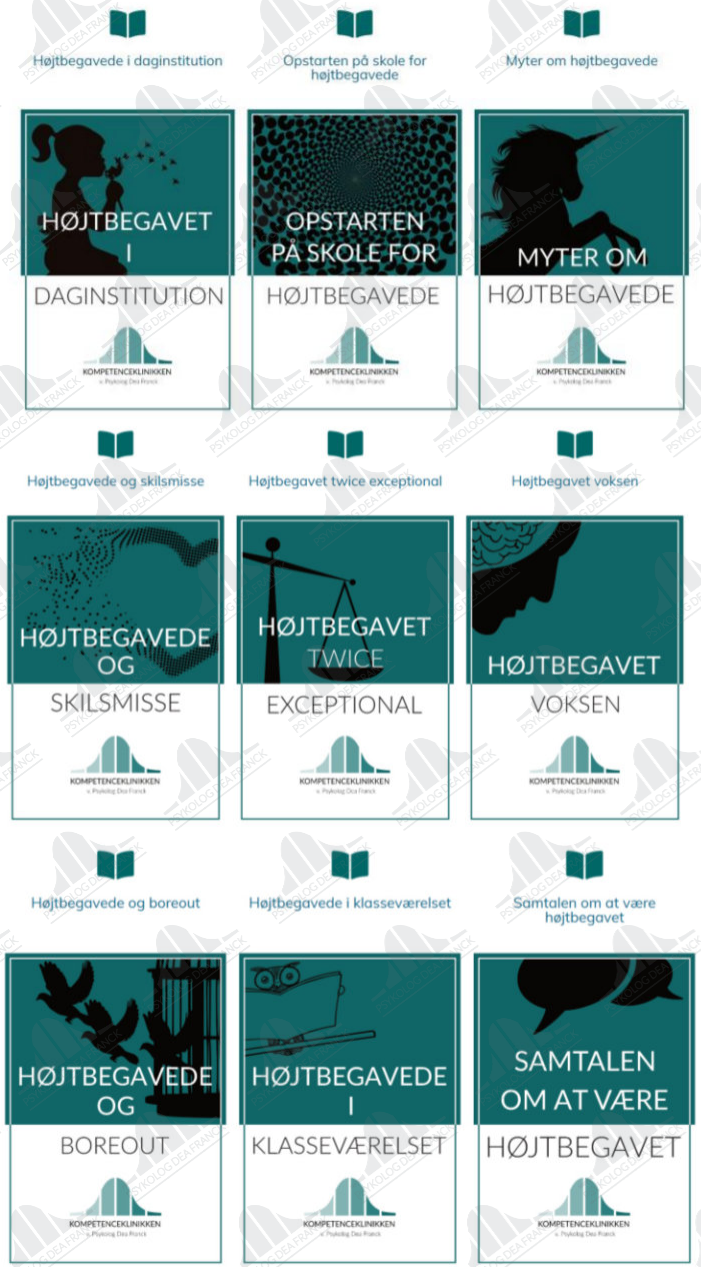

Find **gratis** viden og værktøjer i en lang række udgivelser på min hjemmeside: www.deafranck.dk/publikationer

Gratis webinar på Zevio: https://zevio.com/da/event/sadan-er-det-at-vaere-hoejtbegavet-1785

Følg med på sociale medier: **Facebook** eller **LinkedIn**

Dokumentaren "Vi er de højtbegavede" fra **TVSyd**

Tak for i dag

PSYKOLOG DEA FRANCK

